

ברכת אבות

- מפגש שני -

ברכת אבות

אלהי אברהם **הוי כמו מלכות** דאברהם אבינו המליך הקדוש ברוך הוא על כל העולם שהודיע מלכותו תוספות ברכות מ ע"ב יש אומרים לפי שאמר אלהי אברהם הוה כמו מלכות לפי שעדיין לא המליכוהו עליהם העולם **עד שבא אברהם אבינו והודיע טיבו בעולם** והיינו דכתיב (בראשית כד) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי רא"ש

30

מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אלים מגילה י' ב הבו לה' בני אלים בני אברהם יצחק ויעקב, אף אתם ברכו ברכה ראשונה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב מדרש רמה קרני - מגן אברהם פסיקתא לכך מצינו י"ח ברכות של תפלה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו, כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללום ותקנום כסדרן. **כשניצל אברהם אבינו מאור כשדים** פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מגן אברהם מדרש **עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבוץ כל העולמים, לא בכח ידי עשיתי את כל אלה אלא בכח ימינה, שאתה מגן לי בעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר [תהלים ג, ד] ואתה ה' מגן בעדי בעולם הזה. כבודי ומרים ראשי [שם] לעולם הבא. ונענו העליונים ואמרו ברוך אתה ה' מגן אברהם.** פרקי דרבי אליעזר כו

15

ומטעם זה ליכא מלכות כגון מלך העולם בברכה ראשונה של שמנה עשרה כי בפרק שהתחיל להיות אלהי אברהם עדיין לא נודע מלכותו בעולם. ומ"מ **נרמז בו מלכות מלך עוזר ומושיע** הדר זקנים בראשית כד

ויאמר אנכי אלהי אביה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שמות ג, ו אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים שמות כ, ב אמר החבר על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני. וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו אלהי העברים שלחני אליך, ר"ל אלהי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה אברהם מפורסם אצל האומות, וכי התחבר אליהם דבר האלהים והנהיג אותם ועשה להם נפלאות, ולא אמר אלהי השמים והארץ שלחני אליך, ולא בוראי ובוראך. וכן פתח אלהים דבריו אל המון ישראל: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר: "אני בורא העולם ובוראכם": וכן פתחתי לך מלך הכוזר כאשר שאלתני על אמונתי, **השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל,** אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין כוורג, כה

45

ופותחים באלהי אברהם דאמר ר"ל ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם טור או"ח אר"ל האבות הן הן המרכבה בראשית רבה לך-לך מז והיה ברכה, א"ל הקדוש ברוך הוא משעה שבראתי עולמי ועד עכשיו הייתי זקוק לברך בריותי, שנאמר ויברך אותם אלהים, וברכתי לנח ולבניו, שנאמר ויברך אלהים את נח, **מכאן ואילך אתה עשוי על הברכה** תנחומא לך לך

אלוקינו ואלוקי אבותינו
אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב

האל הגדול הגבור והנורא

פ' ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים
הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא דְבָרִים , יוֹ אֲנִן הֵנִי תֵלֵת
דְּאֲמַרְיָנָן אִי לֹאוֹ דְּאֲמַרְיָנָהוּ מִשֶׁה רִבִּינוּ בְּאֲוִרֵיִתָא
וְאֲתוֹ אֲנָשֵׁי כִנְסַת הַגְּדוּלָה וְתִקְנִינָהוּ בְּתַפְלָה לֹא
הוּיָנָן יְכוּלִין לְמִימַר לְהוּ בְּרִכּוֹת לְג' ע"ב

אמר רבי יהושע בן לוי **למה נקרא שמן אנשי כנסת
הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה** אתא משה אמר
האל הגדול הגבור והנורא אתא ירמיה ואמר נכרים
מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא אתא
דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו
לא אמר גבור אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא
גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים
לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של
הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה
להתקיים בין האומות ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי
תקנתא דתקין משה אמר רבי אלעזר מתוך שידועין
בהקדוש ברוך הוא שאמתי הוא לפיכך לא כיזבו בו
יומא סט ע"ב וכנגד זה אנו אומרים הגדול הגבור
והנורא. הגדול נגד אברהם. הגבור כנגד יצחק.
והנורא כנגד יעקב. **כי ע"י האבות נעשה הקדוש
ברוך הוא הגדול הגבור והנורא.** תפארת שלמה
מועדים שער התפלה

**אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל וזוכר
חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען
שמו באהבה**

ומדתו של יצחק הוא גומל חסדים טובים שלא
יתפשטו יותר מדאי. **כי גומל הוא לשון הפרשה**
היינו שמפריש וגומל החסדים להיותם טובים
אהובים ומתוקים. אוהב ישראל וירא וזהו גומל
חסדים טובים. וכי איזה חסדים אינם טובים. אבל
הפ' גומל חסדים **להיותינו טובים ומרוצים** לפני
הש"י כנ"ל. תפארת שלמה כי תבוא והנה הקב"ה
משלם מדה במדה ז"ש ומביא גואל לבני בניהם
למען שמו באהבה. **כי כשהקב"ה עושה חסדים
לבני ישראל בזכות האבות אעפ"י שאינן ראויין
מצד עצמם אעפ"כ עושה החסדים באהבה** כאשר
קיים אברהם אבינו את הנסיונות באהבה. שפת
אמת וירא (תר"ס)

מלך עוזר ומושיע ומגן

לפי דבריו מבואר שמקודם עזר לו הקדוש ברוך
הוא לנצח את המלכים, ואח"כ כשירא שמת

יתחברו ויבאו עליו שוב אז הבטיח לו הקדוש ברוך
הוא שיהיה מגן לו. **ונראה שעל פי זה נתקן סדר
התפלה בברכה ראשונה בשמו"ע: מלך עוזר
ומושיע ומגן** תורת אמת בראשית טו

ברוך אתה השם מגן אברהם

כמו שאנו אומרים עליו מגן אברהם יותר מן שאר
אבות, וזה **מפני כי אברהם הוא יסוד הראשון לכל,**
והיסוד הוא הדבר שיותר בחוזק ותוקף בעבור
שהוא יסוד הבנין ואין מי שיוכל לעקור היסוד,
ואין לך יסוד יותר מן אברהם, לכך אמר אנכי מגן
לך כי מפני שהוא יסוד אם מתכנסים כל האומות
לא יוכלו לעשות לו דבר, כי היה לו ענין אשר ראוי
ליסוד. מהר"ל גבורות ד' ו

שפת אמת לך לך

ונאמר לו ואעשך לגוי גדול ואברכה מברכך כו'
ולמה הבטיח לו כל זאת והלא בלא זה הי' עושה
רצונו ית'. אבל **רצה להודיעו שידע כי הכל תלוי
בו ושהוא הצדיק שהכל מתברכין בעבורו** ולכן כל
המעשים שעשה אע"ה עשהו בעבור כל הדורות
הבאים וזהו ענין שם אבות שכל מעשיהם לא הי'
לשעה וז"ש שאומרים אלקי אברהם יצחק כו'. **פי'
שקבלת מלכותו ית' שקיבלו עליהם עודנו קיים
לכל זרע ישראל שבכחם יכולים גם הם לקבל
אלקותו יתברך בהתעוררות מעשי אבות.** וגם
הראה לו ואברכה מברכך שגם עי"ז יכול לקיים
כל הבריאה שגם הרשעים שא"י להטות לבם אחר
דרכו של אע"ה אעפ"כ ע"י שיראו ויבינו כי הוא
הצדיק ויברכו אותו יהי' להם ג"כ ברכה ועי"ז יהנו
כולם ממנו.

**והכלל שצריך כל איש ישראל לידע כי זה הכח
שיש בכל איש ישראל מכח האבות** וכריתות בריתו
ית' הוא העיקר באופן שכל יגיעת האדם אין נחשב
לכלום נגד זה הכח. אף כי עיקר הוא יגיעת האדם.
אך שזה הכח למעלה מהכל. ואמת כי כל היגיעה
לבוא לזה להיות בוחר בדרכי אבותינו ועי"ז יבוא
לכח הזה וז"ש מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי.
**ופי' מו"ז ל"מ"ש מגן אברהם שהקב"ה הבטיח
לו שיהי' ממנו נקודה בכל איש ישראל** אשר הוא
ית' מגין עלי' שלא יוכל לקלקל אותה כו'. ונקודה
זו מסייע לכל איש ישראל כפי מדריגתו...

45

60

75